

Канів	113
«Мекка» на дніпровських схилах	114
Загадкова Артанія	117
Геній. Провідник. Пророк	120
Україна вшановує Шевченка	125
«І досі сниться: під горою...»	128
Чернівці	131
Місто з багатьма обличчями	132
Міські легенди	137
Буковинський соловейко	141
Тут зійшла «Червона рута»	144
«Червона рута»	148

Київ

Основні дані

- Засноване:**
V ст., перша писемна згадка – 482 рік
- Магдебурзьке право:**
1494 рік
- Населення:**
2 млн. 816 тис. осіб
- Площа:**
835 км²
- Поштові індекси:**
01000-06999
- Телефонний код:**
+380-44
- День міста:**
остання неділя травня
- Пам'ятки у списку ЮНЕСКО:**
Софійський собор
Киево-Печерська лавра

Загальна характеристика

«Як тебе не любити, Києве мій!»

Словник

колісниця – двоколісний засіб пересування, який тягнуть коні

середньовіччя – історична епоха, що охоплює час від загибелі Римської рабовласницької імперії (кінець V століття) до початку капіталізму (середина XVII століття)

узвіз – крутий підйом; вулиця, дорога, що мають підйом

фунікулёр – поїзд для перевезення пасажирів на крутих підйомах і спусках

Помаранчева революція – ряд демократичних протестів в Україні у листопаді-грудні 2004 року, внаслідок яких відбулася зміна влади

Дотекстові вправи

10

1 Яке місто ви любите найбільше? Розкажіть, чому.

2 Які слова у переліку стосуються міста?

сад	вулиця	берег	пароплав	фунікулёр
метро	ліс	гора	майдан	площа
будинок	храм	музей	річка	поле

3 Які архітектурні стилі зображені на малюнках?

візантійський

бароковий

готичний

сучасний

a

b

c

d

4

Опишіть будинок на малюнку. На що він схожий? Як би ви назвали цей будинок?

Текст

«Як тебе не любити, Києве мій!»

1 Чимало місць у світі надихали митців створювати вірші, картини, скульптури. Безліч прекрасних слів було написано про великі міста і невеличкі затишні містечка. Про столицю України, давнє місто Київ, Дмитро Луценко та Ігор Шамо написали дуже просто і тепло, зізнавшись у любові словами пісні «Як тебе не любити, Києве мій!».

10 І справді, причин любити Київ більш ніж тут можна годинами блукати вулицями-садами: Черешневою, Виноградною чи Шовковичною. Його люблять за розташування на двох берегах Дніпра: на горах правого берега, з'єднаних крутими спусками-узвозами, та на рівнинах лівого берега.

20 А як не любити таке місто, в якому можливо проїхатись і у звичайному маршрутному таксі, і у тролейбусі чи трамваї, і в метро, яке вважають найглибшим у світі, і навіть на пароплаві та фунікулєрі.

Щодо архітектури міста, то тут безліч об'єктів для захоплення — від найдавніших

будівель часів середньовіччя до сучасних хмарочосів. Київ вражає різноманіттям: тут по сусідству розташовані широкі проспекти з монументальною архітектурою та маленькі, захovanі в зелені дерев вулички, собори, збудовані у візантійському чи бароковому стилі, та готичні будинки-замки, пам'ятники видатним історичним особам і героям художніх творів чи мультфільмів.

Улюбленими місцями не лише мешканців Києва чи гостей, а й усіх українців є головна вулиця міста Хрещатик та головна площа — Майдан Незалежності. На вихідні ця частина міста стає пішохідною зоною. Йдучи по Хрещатику в цей час, ви можете почути гру народних інструментів, взяти участь у змаганнях чи вікторині, потрапити на популярний пісенний конкурс «Караоке на майдані».

Майдан Незалежності — це серце столиці України, яке б'ється в унісон з тими подіями, які переживає держава і, зокрема, Київ. 2004 року майдан став популярним у всьому світі завдяки Помаранчевій революції.

11

Багато киян призначають один одному побачення біля пам'ятника закоханим ліхтарям, який є сучасною прикрасою площі.

50 Не минає й п'яти хвилин, щоб біля ліхтарів не фотографувалися туристи та просто перехожі.

А як не любити Київ, коли у цьому місті навіть окремі житлові будинки настільки оригінальні, що отримали вже серед киян імена.

55 Наприклад, «шоколадний будинок» на Шовковичній вулиці, який за кольором і формою фасаду схожий на велику і смачну шоколадку. А що вже говорити про «будинок з химерами», витвір архітектора Владислава

60 Городецького! Будівля насправді химерна і неординарна. У її стіни вмуровані бетонні

голови слонів, носорогів, антилоп та крокодила.

Окрім храмів та старовинних будинків, від яких перехоплює подих, будь-кого здивують 65 столичні музеї. Тим більше, що серед них чимало незвичайних. Згадати хоча б Музей мініатюри, де можна побачити, як у вушці голки може поміститися ціла колісниця, як павутинкою 70 можна зшити книжку — міліметровий «Кобзар». А прогулюючись у Пирогово, ви можете побачити всі етнографічні регіони України.

Що ще потрібно, щоб закохатися у це місто? Мабуть, сісти на потяг, автобус чи 75 літак, побачити Київ на власні очі і знайти щось особливе для себе.

Післятекстові вправи

5 Оберіть правильну відповідь.

1) Як називається пісня про Київ Дмитра Луценка та Ігоря Шамо?

- «Я так тебе люблю, мій Києве»
- «Як тебе не любити, Києве мій!»
- «Я не можу не любити тебе, Києве!»

2) Де розташований Київ?

- на горах правого берега Дніпра
- на лівому березі Дніпра
- на горах правого берега та на лівому березі Дніпра

3) У Києві є такі види транспорту:

- маршрутне таксі, тролейбус, трамвай, метро, пароплав, фунікулер
- тролейбус, трамвай, маршрутне таксі, метро
- маршрутне таксі, тролейбус, трамвай, гондола

6 Визначте ключові слова у тексті.

Наприклад: вулиці-сади, архітектура міста...

7 Вікторина. Вгадайте, що це?

- 1) Будинок у Києві, схожий за кольором та своєю формою на кондитерський виріб.
- 2) Пам'ятник, біля якого постійно фотографуються туристи і перехожі. Сучасна прикраса Майдану Незалежності у Києві.
- 3) Пісенний конкурс, який відбувається у вихідні на Хрещатику.
- 4) Будинок у Києві, у стіни якого вмуровані бетонні голови екзотичних тварин.
- 5) Музей у Києві, де можна побачити найменші у світі експонати.

8 Знайдіть продовження речення.

1) 2004 року Майдан Незалежності став популярним	a) потрібно сісти на потяг — і побачити його на власні очі.
2) Не минає й п'яти хвилин,	b) завдяки Помаранчевій революції.
3) У Києві окремі житлові будинки настільки оригінальні,	c) будь-кого здивують київські музеї.
4) Окрім храмів та старовинних будинків,	d) щоб біля ліхтарів не фотографувалися туристи.
5) Щоб закохатися у Київ,	e) що отримали вже серед киян імена.

9 Продовжте думку.

- 1) Я вважаю, що у місті повинно бути .....
- 2) На мою думку, жителі міста .....
- 3) Я люблю міста, у яких .....
- 4) Туристи приїжджатимуть у місто, якщо .....

10 Робота у парах. Обговоріть переваги вашого міста. Напишіть невелику рекламну інформацію про нього.

Загальна характеристика

Два міста у місті

Словник

- архітектурний ансамбль** – сукупність будівель, споруд та ін., що є частинами одного цілого
- брама** – великі ворота
- благодатно** (від благодатний) – який дає щастя, добро, радість, достаток
- вежа** – висока вузька споруда, що має висоту значно більшу за ширину. Її будують окремо або як частину фортеці, палацу і т. ін.
- винокурня** – підприємство, де виготовляли горілку і спирт
- заповідник** – територія або архітектурна споруда, яка перебуває під охороною держави з метою збереження
- князь** – голова роду, племені або союзу племен, що звичайно стояв на чолі війська
- кріпак** – особисто залежний від поміщика і прикріплений до земельного наділу селянин
- мозаїка** – зображення, зроблене з окремих, щільно притулених один до одного і закріплених на поверхні різнокольорових шматочків скла, мармуру, камінців і т. ін.
- папірня** – паперова фабрика
- печера** – порожнина в земній корі чи в гірському масиві, що має вихід назовні
- посадження князя** – церемонія коронації
- престол** – трон монарха
- прочанин** – паломник
- семінарія** – навчальний заклад для підготовки християнського духовництва
- смальта** – непрозоре кольорове скло, яке застосовують у мозаїці
- фрески** – картина, написана фарбами (водяними або на вапняному молоці) по свіжій вогкій штукатурці
- храм** – будівля, де відбуваються богослужіння, релігійні обряди
- хутір** – невелике селище, яке виникло внаслідок переселення людей з сіл
- цегельня** – завод, який виробляє цеглу

Дотекстові вправи

1 Що зображено на фото? Знайдіть потрібні підписи.

- церква
- брама
- вежа
- дзвіниця
- печера
- фреска
- мозаїка
- графіті

2 Поділіть слова з вправи 1 на групи.

будівлі	прикраси будівель

3 Уявіть себе головним архітектором міста, який отримав від мера завдання: скласти план розбудови міста, не розширюючи його площі. Що б ви придумали?

Текст

Два міста у місті

1 У межах Києва існують віддавна такі архітектурні ансамблі, які дуже схожі на окремі містечка. Принаймні так їх називають місцеві жителі чи туристи. Йдеться про одні з 5 найдавніших пам'яток історії та архітектури Києва — Києво-Печерську лавру та Софію Київську. Чому ж вони схожі на міста?

Карта-схема Лаври чи Софії цілком нагадує невелике містечко. Тим більше, що обидві 10 пам'ятки є національними заповідниками, відокремленими вежами і брамами, як середньовічні міста.

Пройдеш через Південну вежу чи Брану Заборовського в Софійському заповіднику — 15 і потрапляєш в інший світ. Тут не просто тихо і затишно, тут благодатно і віє тисячолітньою історією та Мудрістю. Адже «Софія» з грецької — «мудрість».

Відразу за брамою розташувались між 20 затишними алеями будівлі Софійського містечка: Трапезна церква і дзвіниця, будівлі чоловічого монастиря, семінарія, монастирський готель, будинок митрополита.

25 У центрі заповідника та і загалом сучасної української столиці — величний Софійський собор, найдавніша пам'ятка Києва та найзагадковіша пам'ятка української культури.

Тут проходили урочисті церемонії «посадження» князя на київський престол, 30 зустрічі іноземних посланців, уклали угоди про мир між князями. Тут була перша на Русі бібліотека, зібрана Ярославом Мудрим, існувала майстерня художників-мініатюристів і переписувачів книг.

35 Ось уже декілька століть відвідувачі храму не перестають дивуватись, як талановито оздоблені стіни храму фресками та мозаїками. Мабуть, недаремно над розписом інтер'єрів собору працювало 40 близько 30 художників. Завдяки їхній праці Софія Київська унікальна у світі за масштабом настінних прикрас. А це — 3 000 м² фресок та 260 м² мозаїки, виконаних на золотому фоні в стриманій, але гарно підбраній гамі 45 кольорів. Лише відтінків смальти зеленого кольору тут 34, а золотого — аж 25!

Чи не найбільша загадка Софії — її вік.

Відшукати правду історикам допомогли... графіті. Так-так, далекі «предки» сучасних написів. Виявляється, жителів Київської Русі доби її розквіту так і тягнуло залишити «автограф» або малюнок на фресках церкви — хоч і було це, як і нині, заборонено. Найдавніше графіті віднайшли лише нещодавно на фресці, що зображує св. Василя, і датується воно 1022 р. За висновками істориків, Софію заклали 4 листопада 1011 р. за князя Володимира, а завершили за сім років, 11 травня 1018 р., вже за Ярослава.

Приблизно в той самий час (XI століття) в Києві було засноване ще одне давнє містечко — монастир Києво-Печерська лавра. Його будівлі розташувались на двох поверхах — у печерах під землею та на поверхні. Вже у XVIII ст. Лавра була своєрідною міні-державою. Їй підпорядковувалось декілька дрібніших

монастирів, три міста, сім містечок, двісті сіл та хуторів, понад сімдесят тисяч кріпаків, дві папірні, два кінні заводи, а також одинадцять цеглень та шість скляних заводів. Всі найприбутковіші види діяльності теж цікавили місцевих монахів: Лавра мала на теренах України понад 160 винокурень та майже 200 шинків!

Сьогодні Лавра стала справжнім музейним містечком. На її території діє Музей книги та друкарства, Музей театрального, музичного та кіномистецтва, Музей історичних коштовностей. Саме у Лаврі, завітавши у Музей мікрмініатюр, можна побачити, як підкована блоха чи як гніздечко ластівки вмістилось на зерняткові.

Однак як в XI, так і в XXI столітті Лавра залишається духовним центром, куди ідуть прочани з усієї України, щоб помолитись та віднайти душевну гармонію.

Післятекстові вправи

4 Правда чи ні?

	так	ні
1) Києво-Печерську лавру та Софію Київську називають окремими містечками у місті.	☐	☐
2) Софія у перекладі з грецької означає історія.	☐	☐
3) Перша на Русі бібліотека містилась у Києво-Печерській лаврі.	☐	☐
4) Софію розпочали будувати за Володимира, а завершили за Ярослава.	☐	☐
5) Будівлі Києво-Печерської лаври розташовані лише під землею у печерах.	☐	☐
6) До Лаври ідуть прочани з усієї України, щоб помолитись та віднайти душевну гармонію.	☐	☐

5

Утворіть словосполучення зі слів. Складіть із ними речення.

1) національний	a) історія
2) монастирський	b) прикраси
3) іноземні	c) кольорів
4) настінні	d) посланці
5) гама	e) фон
6) золотий	f) готель
7) стіни	g) заповідник
8) тисячолітня	h) храму

6

Робота у парах. Ви щойно побували у Софійському соборі і зустрілись із другом, який відвідав Лавру. Поділіться враженнями, використовуючи слова у табличках.

Лавра
печери, міні-держава, монастирі, села, містечка, музеї, відомі українські художники

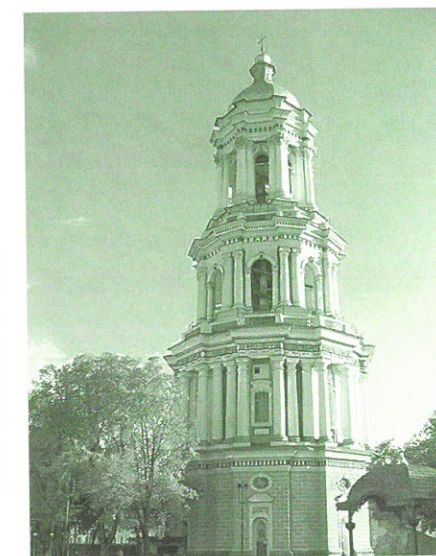
Софія
мудрість, київський престол, бібліотека, іноземні посланці, фрески, мозаїка, майстерня переписувачів книг, графіті

7

У редактора книги про Київ випадково переплуталась інформація про Лавру та Софію. Допоможіть редакторові виправити помилки.

У Києві є два національні заповідники, які увійшли до переліку пам'яток UNESCO. Один з них — Києво-Печерська лавра. Саме тут містилася перша на Русі бібліотека. У Лаврі також працювала майстерня переписувачів книг. Сьогодні Лавра стала справжнім музейним містечком.

Софія Київська розташувалась на двох поверхах: під землею у печерах та на поверхні. Цей собор унікальний за масштабом настінних прикрас. Можливо, це надавало натхнення відомим українським художникам, які тут творили.

8

Сформулюйте думку по-іншому.

- 1) Карта-схема Лаври чи Софії нагадує невелике містечко.
- 2) Ось уже декілька століть відвідувачі храму не перестають дивуватись, як талановито оздоблені стіни фресками та мозаїками.
- 3) До Лаври ідуть прочани з усієї України, щоб помолитись та віднайти душевну гармонію.

9

Робота у групах. Відомо, що будівлі Києво-Печерської лаври розташовані у печерах і над землею. У групах подумайте, які переваги і недоліки такого розташування.

переваги	недоліки

18

10

Робота у групах. Як, на вашу думку, потрібно поводитись у храмі? Розробіть правила поведінки в Лаврі та Софії.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Постать

Книгозбірня
Ярослава Мудрого

Словник

- звід** – зібрані в одне ціле і розміщені у певному порядку тексти, документи, закони
- книгозбірня** – бібліотека
- книгосховище** – приміщення бібліотеки для зберігання книг
- літописець** – у давній Русі – той, хто писав літопис (хроніку)
- орда Батія** – монгольське військо (XIII ст.)
- переплітати** – тут: з'єднувати або скріплювати що-небудь між собою, вставляти у тверду обкладинку і закріплювати в ній
- рукописний** – написаний від руки
- церковнослов'янська мова** – літературна (писемна) мова часів Київської Русі
- Реймське Євангеліє** – Євангеліє, що зберігається у соборі міста Реймс (Франція), де відбувалися коронації французьких королів

19

Дотекстові вправи

1

Утворіть від дієслів іменники на -ння.

Зразок: управляти – управління

- голосувати – .....
- створювати – .....
- переписувати – .....
- твердити – .....
- читати – .....
- мислити – .....

2

Чи любите ви старі книги? Яку найстарішу книгу ви тримали в руках або бачили? Коли вона була надрукована або написана?

3

Поясніть значення слів:

книголюб   книгозбірня   книгосховище   літописання   рукопис

Текст

Книгозбірня Ярослава Мудрого

1 Ярослав Мудрий посів перше місце за результатами відкритого телефонного голосування у проекті телеканалу «Інтер» «Великі українці», що проходило з 5 16 листопада 2007 до 16 травня 2008 року.

В історію Ярослав Мудрий увійшов насамперед як князь-будівничий Русі, про що свідчать як літописці, так і храми, які він збудував. З ім'ям Ярослава пов'язане створення видатної пам'ятки середньовічного права — зводу законів «Руська Правда». За любов до знань і розсудливе, обачне управління державою Ярослава прозвали в народі «Мудрим». Цей почесний епітет невіддільний від його імені.

20 Однією з найбільших загадок української історії є доля бібліотеки Ярослава Мудрого — першої не тільки в Україні, але й в усій Східній Європі. Заснована як книгосховище Софійського собору, бібліотека стала освітнім і культурним центром Київської Русі.

Князь творив бібліотеку аж до своєї смерті. Саме творив, а не збирав, адже кожну книгу доводилось перекладати з грецької, болгарської та інших мов, а потім вручну переписувати і переплітати. При Софії Київській сформувався гурток добре підготовлених книголюбів, котрі займалися не лише переписуванням і перекладом 30 старих літературних текстів, а й творенням

нових. Тут було складено перший на Русі літописний звід, який став основою давньоруського літописання.

Частину книг із бібліотеки батька забрала 35 із собою 1048 року до Франції молодша донька Ярослава Анна. Серед них — рукописне Євангеліє церковнослов'янською мовою, на якому Анна присягла на вірність Франції, ступивши на королівський престол. 40 Невеличка книга Святого Письма із книгозбірні Софії Київської увійшла в історію під назвою Реймське Євангеліє. З того часу всі французькі королі протягом семи століть при вступі на престол присягали саме на цій книзі.

45 Книгозбірня Ярослава не дійшла до наших днів. Одні дослідники вважають, що вона загинула під час навали орд Батия на Київ у грудні 1240 року. Тоді сильно постраждав і Софійський собор. Дехто думає, що Ярославові книги були розділені між кількома церковними та монастирськими бібліотеками. Інші висувають гіпотезу, що книжкові збори Софійського собору (які налічували більше 950 томів!) не загинули і 50 зберігаються десь у київських підземеллях. Оскільки печерних лабіринтів у Києві багато (понад 50!), то і версій про те, в якому з них захована бібліотека Ярослава Мудрого, чимало. Тому до сьогодні роблять спроби 60 відшукати славетну книгозбірню.

Післятекстові вправи

4 Дайте відповіді на запитання одним реченням.

- 1) Ким був Ярослав Мудрий?
- 2) Чому Ярослава називали «Мудрим»?
- 3) Яке значення мала бібліотека Ярослава Мудрого для Київської Русі?
- 4) Яка книга з бібліотеки Ярослава стала відомою у світі?
- 5) Що сталося з бібліотекою?

5 Випишіть із перших чотирьох абзаців усі прикметники і придумайте з ними речення.

Зразок: **відкритий** — Сьогодні в університеті День відкритих дверей.

6 Скажіть по-іншому.

1) посів перше місце	3) загадка історії	5) собор сильно постраждав
2) увійшов в історію	4) присягали на престол	

7 Поясніть значення власних назв, доповнивши речення.

- 1) «Великі українці» — це .....
- 2) «Руська правда» — це .....
- 3) Анна Ярославна — це .....
- 4) Реймське Євангеліє — це .....

8 Які з цих слів стосуються творення книг на Русі?

перекладати	телеканал	переписувати	престол	вірність
переплітати	бібліотека	текст	рукопис	король

9 Допишіть слова, які, на вашу думку, підходять за змістом.

Моя _____ дочко Анно!
Пишу тобі _____, бо хочу дізнатись, як у тебе справи.
Чи подобається тобі жити у _____?
Ти тепер _____, тому маєш бути доброю і мудрою. Я дуже радий, що ти взяла з нашої бібліотеки _____, і що воно зараз з тобою у _____.
Напиши, будь ласка, що там у тебе нового? Як справи у твого _____?

З любов'ю,
твій _____ Ярослав.

Подія

Середньовічне графіті

Словник

- книжник** – учений, знавець церковних книг
- мирський** – світський, не церковний
- можновладець** – особа, яка керує містом чи країною; правитель
- паплюжити** – ганьбити, псувати
- писемність** – тут: система графічних знаків, уживаних для писання в якій-небудь мові або групі мов
- простолюдин** – у княжі часи людина, яка не має привілеїв; належить до найнижчого соціального класу
- сакральний** – який стосується релігійного культу, обрядовий, ритуальний, священний
- самовідець** – очевидець, безпосередній свідок, спостерігач якої-небудь події
- тиньк** – розчин вапна, змішаного з піском, яким покривають поверхню стін, стелі; штукатурка
- устав** – зведення правил поведінки та розпорядку життя
- хуліганство** – грубе порушення правил громадського порядку, загальноприйнятих норм поведінки
- цензор** – той, хто перевіряє твори, призначені для друку

Дотекстові вправи

1 На яких фото зображено графіті? Чи ви самі малювали графіті? Як ви ставитеся до них?

2 Як ви вважаєте, чи створювали графіті 1000 років тому? Якщо так, то чому?

Середньовічне графіті

На стінах Софії Київської зберігається найдавніша на українській землі абетка. Вона була видряпана на давньому тиньку — такий напис учені називають графіті. Абетка складається із 27 літер. Основу її становили грецькі букви, та були й чотири слов'янські — Б, Ж, Ш, Щ. Напис датують XI ст., проте він свідчить про поширення писемності у значно давніші часи — ще до запровадження християнства (988 р.), оскільки писемність відрізняється від тієї, яку використовували для написання найдавніших церковних книг.

Давня абетка — не єдина знахідка на стінах Софійського собору. Учені дослідили численні написи-графіті, що розповідають про політичні події минулого, згадують історичних осіб, відомих із літописів. Із-поміж останніх — князь Ярослав Мудрий, його сини Всеволод і Святослав, онуки Святополк і Володимир Мономах. Попри заборони, на стінах храмів писали і князі, і книжники, і простолюдини.

З інтерв'ю із завідувачем відділу науково-історичних досліджень Національного заповідника «Софія Київська», доктором історичних наук Надією Нікітенко:

— *Вибачте, але навіть сьогодні мені здається варварством щось видряпувати на стінах, а тим більше в XI ст., адже ці написи паплюжили фрески. Для чого їх писали, чому дозволяли їх писати? Невже не можна було в головному храмі Київської Русі поставити охоронців?*

— Річ у тім, що такі написи-графіті в давнину не сприймалися як сучасні графіті. Це — не якесь хуліганство, чим можуть бути графіті сучасні. Ці написи здебільшого

мали сакральний характер. Вони урочисті й нерідко містять закодований таємний зміст. Та немає де гріха таїти: графіті тією чи іншою мірою псували фрески. Тому в давньому церковному уставі князя Володимира Святославича передбачено суворе покарання для тих, хто «на стінах ріжуть». Однак люди писали графіті з вірою в сакральну силу слова. Ось чому церковні цензори, які систематично перевіряли ці написи, сакральні тексти не закреслювали. Ті ж, які здавалися їм надто мирськими, а може, навіть недозволеними церквою, гріховними, ретельно закреслювали. У Софії можна побачити чимало таких закреслених графіті. Але більшість написів було залишено.

— *Виходить, добре, що їх писали?*

— Парадоксально, але це так. Графіті — унікальне історичне джерело. Писемні джерела, які збереглися до наших днів, — це вже кількаразове переписування текстів. Літописи писали в угоду тим, хто їх замовляв. Згодом редагували на замовлення нових можновладців. А от графіті — автентичні, оригінальні тексти, які дійшли до нас такими, якими їх написали. Це автографи людей, які жили на початку XI століття. Дослідники керувалися і донині багато хто з них керується літописними записами про те, що Софію створив Ярослав. І коли був відкритий цей княжий портрет, то всі одностайно вирішили, що це — портрет замовника, самого Ярослава і його родини. Такий висновок абсолютно не піддавався сумніву. Тільки от графіті суперечать літописним даним. А графіті — живий голос самовидців створення Софії. Отже, кому маємо вірити?

Післятекстові вправи

3 Оберіть правильну відповідь.

1) Написи-графіті переважно розповідають про...

- історичні факти
- музику
- школи

2) Науковці вважають, що графіті в Софії з'явилися у...

- XX столітті
- IX столітті
- XI столітті

4 Складіть речення зі слів.

1) фреска у Софійський собор зберігатися найдавніший

2) писати на храм князі і простолюдини графіті стіни

3) закодований зміст написи мати таємний

5 Знайдіть у тексті слова, що означають:

- 1) автентичні оригінальні написи на тиньку .....
- 2) керівника держави в XI столітті .....
- 3) особу, яка переписує книги .....
- 4) збірник законів в XI столітті .....

6 Як ви розумієте висловлювання:

- 1) живий голос самовидців
- 2) здавалися мирськими
- 3) керуватися записами
- 4) мали сакральний характер
- 5) писалися в угоду

7 Складіть речення зі словосполученнями.

- 1) свідчить поширення
- 2) використовували для написання
- 3) передбачити покарання

8 Поєднайте праву і ліву колонки.

- 1) Написи датують XI століттям,
- 2) Учені дослідили численні написи-графіті,
- 3) Літописи писали в угоду тим,
- 4) Це автографи людей,
- a) що розповідають про політичні події минулого.
- b) хто їх замовив.
- c) які жили на початку XI століття.
- d) проте вони свідчать про поширення писемності у значно давніші часи.

9 Напишіть ваше авторське графіті.

Легенда

Печерні музиканти

Словник

- в́арта** – група людей, що охороняє кого-, що-небудь; сторожа
досте́менно – точно
корзи́на – кошик; виріб, виплетений з лози, що його використовують у побуті для зберігання або перенесення чого-небудь
корифе́й – (переносне) провідний, видатний діяч науки, мистецтва
мета́тись – швидко підбігти кудись; швидко піти кудись
мите́ць – той, хто працює в якому-небудь виді мистецтва; артист
фо́кусник – той, хто показує фокуси; артист, який показує фокуси (спритні прийоми, трюки, що вражають глядачів)
хлі́в – будівля для свійської худоби та птиці

Дотекстові вправи

26

1 Якби ви були мером міста, як би ви відповіли на запитання:

- 1) Чи дозволили б ви виступи вуличних музикантів (артистів)?
- 2) Кому з вуличних музикантів (артистів) ви б дали дозвіл на виступи? Запропонуйте критерії.
- 3) Чи потрібно додатково контролювати порядок у місті під час виступів вуличних музикантів (артистів)?

2 Прочитайте слова / словосполучення у таблиці. Доповніть за допомогою цих слів схеми.

переховування	палац (замок)	місто	грабіжник	чиновник (можновладець)
браслет	візит артистів	вулиця	скринька	виступ
підземелля (катакомба)	викрадення	золотий браслет	втеча	пес
артисти	ромашковий вінок	ворон	корзина з їжею	гора
			площа	грабіжник

МІСЦЕ

ОСОБА

РІЧ

ДІЯ

3 Робота у групах. Користуючись утвореними схемами з вправи 2, придумайте свій сюжет оповідання.

Текст

Печерні музиканти

На території Лаври розташовані також Звіринецькі печери. З ними теж пов'язана прецікава історія. Кажуть, десь у XVI або XVII столітті прибув до Києва гурт мандрівних артистів. Був серед них і фокусник, у виступах якого брали участь ворон і пес. За кілька днів до палацу якогось можновладця залетів ворон, схопив із відчиненої скриньки золотий браслет, метнувся до вікна й вилетів. Розлючений чоловік підняв варту й пішов шукати по вулицях крилатого грабіжника. Побачивши артистичний номер з участю натренованого ворона, він вирішив, що нарешті знайшов свого кривдника. Гоноровий пан зажадав від артистів повернути браслет. Актори відповіли, що їхній учений птах нікуди не відлучався й нічого не крав. Варта обшукала митців, але браслета не знайшла. «Отже, ви продали моє золото? — ще більше обурився чиновник. — Маєте відпрацювати його вартість. Три роки розважатимете моїх гостей безкоштовно! Сьогодні ночуйте на базарній площі, а зранку

звільню для вас хлів біля мого замку. З міста виходити вам заборонено!»

Уночі артисти втекли від охоронців і сховалися у Звіринецьких підземеллях. Більше їх ніхто не бачив. Але кияни, піднімаючись на Звіринецьку гору, чули дивні пісні й музику, що лунали з печер. Відтоді, кажуть, усі мандрівні артисти, які відвідували Київ, прямували до Звіринецьких печер і здійснювали там якісь нічні обряди. Що саме вони робили, достеменно ніхто не знав. Але люди стверджували, ніби актори клали біля входу до печери корзини з їжею та вінок із ромашок. Тоді з темряви з'являлися ворон і пес і забирали ті дари. Артисти залишалися на горі до світанку, слухаючи старовинні мелодії, що линули з катакомб.

За театральними легендами, навіть корифей української сцени Марія Заньковецька після свого дебюту в Києві пішла до Звіринецьких печер і залишила там корзину з їжею та ромашковий вінок.

27

Післятекстові вправи

4 Робота у групах. Гра «Що, де, коли?».

Кожна група складає по 10 запитань до тексту письмово. Групи обмінюються запитаннями. Перемагає група, яка найшвидше дасть правильні відповіді на всі запитання.

5 Прочитайте декілька анотацій. Оберіть ті, які відповідають змістові тексту. Запропонуйте свій варіант.

- 1) У тексті йдеться про мандрівних артистів, які прибули до Києва і потрапили у неприємну історію.
- 2) У тексті розповідається про те, як мандрівні артисти за допомогою натренованого птаха обкрадали чиновників.
- 3) У тексті йдеться про те, як одному київському чиновникові викрали золотий браслет під час візиту до міста мандрівних артистів.
- 4) Текст пояснює традицію акторів залишати біля входу до Звіринецьких печер вінок із ромашок та корзину з їжею.
- 5) У тексті розповідається про те, як мандрівні артисти викрали браслет у київського чиновника.
- 6) У тексті йдеться про виступи мандрівних артистів.
- 7) У тексті йдеться про те, як мандрівні артисти втікали від чиновника.

6 Знайдіть слова у реченнях, які не відповідають змістові, і замініть їх.

Одного разу Київ відкладали мандрівні артисти. Їхній візит до місця був дуже незваним. Саме в цей час у пана вибрали золотий браслет. Якийсь птах увійшов до хати чиновника через вікно і виходив золото. Випадково серед артистів теж був знервований птах-ворон. Довго не думавши, пан вирішив нагородити птаха і всіх артистів. Але артисти не злились і того ж дня вночі втекли.

7 Робота у парах. Сформулюйте якомога більше запитань до наступних відповідей:

- 1) Щоб не бути ув'язненими, артисти повинні були повернути браслет.
- 2) Одночасно з приїздом мандрівних артистів до міста у пана викрали браслет.
- 3) Браслет у пана викрав птах, який влетів через вікно. А серед артистів був натренований птах.
- 4) Після втечі артистів ніхто не бачив. Проте час від часу люди чули музику й пісні з печер.
- 5) Актори, які прибувають до Києва, залишають їжу та ромашковий вінок біля печер як символ волі творчої особистості.

8 Робота у групах. Придумайте своє закінчення легенди.

Що було б, якби:

- 1) артисти втекли
- 2) артисти знайшли грабіжника
- 3) охорона пана знайшла грабіжника
- 4) пан ув'язнив артистів
- 5) артистів захистили глядачі (жителі міста)
- 6) пан не побачив виступу мандрівних артистів
- 7) охоронці схопили артистів
- 8) охоронці знайшли в артистів браслет

9 Робота у парах. Уявіть, що з певних причин (наприклад, стихійного лиха) вам та вашому сусідові доведеться тиждень прожити у підземеллі міста. З'ясуйте із сусідом, як ви можете підготуватись до життя у підземеллі: що необхідно взяти з собою, як ви будете проводити цей час і т. д. На основі обговорення напишіть невелику розповідь.

10 Ознайомтесь з анонсом вуличного театру. Придумайте схожий анонс для мандрівних артистів із середньовіччя. Подумайте, що між ними подібного та відмінного.

Театр, що виходить за межі сценікоробки, йдучи назустріч глядачам. І, крокуючи вулицями міст, викликає інтерес, захоплення та радість у кожного перехожого. Використання яскравих костюмів та ходуль робить артистів одразу ж помітними в будь-якому місці.

Вуличні вистави збирають ту ж кількісну аудиторію, що й театральні зали.

Щоправда, сидіти не кожному доведеться, і гардероб відсутній. Але роздягатися ні до чого, бо дія відбувається на вулиці, та й за квиток платити не треба.

Художній
текст

«Диво»

30

Словник

- бабєра** – (згрубіле) старша жінка
безбóжник – тут: про безсовісну, погану людину
безстїдник – людина, що не має сорому
бóвкнути – сказати, не обдумавши; говорити те, чого не слід
вицілюватися – (авторське слово) прицілятися
галявіна, галявка – місце серед лісу, де не ростуть дерева
заклякнути – втратити здатність рухатися, застигнути в
якому-небудь положенні од відчаю, страху,
здивування і т. ін.; стати непорушним, завмерти
замилування – задоволення, насолода від когось,
чогось; велика схильність, пристрасть до чогось
інок – монах
негóдник – той, хто здійснює ганебні, підлі вчинки; мерзотник
окаїнний – грішний, дуже поганий
погáнець – той, хто викликає огиду, відразу (виглядом,
поведінкою, вчинками і т. ін.)
сучкуватий – який має багато сучків (відростків від
стовбура дерева)
херувимистичний – (авторське слово) схожий до
херувима (ангела), ангельський
цілющій – який має лікувальні властивості, корисний для
здоров'я, який сприяє зміцненню, збереженню здоров'я
ціпура – збільшене до **ціпóк** – гілка з дерева, яку
використовують як палицю
яр – глибока довга западина (переважно з
небезпечними схилами)

Павло Загребельний (1924 – 2009)

Український письменник, Герой України, лауреат Державної премії СРСР, Шевченківської премії. Автор романів: «День для прийдешнього» (1964), «Диво» (1968), трилогії «З погляду вічності» (1970), «Євпраксія» (1975), «Роксолана» (1980) та ін.

«Диво» – роман про будівництво і збереження Софійського собору. Події роману паралельно розгортаються у трьох часових проміжках: у часи Київської Русі, під час Другої світової війни, у 60-ті роки ХХ ст.

Дотекстові вправи

1

Робота у парах. Запитайте один одного:

- 1) Чи є у вашому місті популярні місця для зустрічей? З чим це пов'язано?
- 2) Чи у вас є таке місце, де ви любляете призначати зустрічі?
- 3) З якими місцями у вас пов'язані курйозні ситуації?
- 4) Чи домовились би ви про зустріч у тому місці, де з вами трапилась неприємна ситуація?

2

Визначте, які речення подібні за змістом, та поясніть значення виділених словосполучень.

1) Криничка *користувалася неабиякою популярністю* серед студентів як місце для побачень.

- а) Криничка була відома серед студентів як найпопулярніше місце для побачень.
- б) Криничку час від часу студенти обирали місцем для побачень.
- в) Криничку студенти не часто обирали місцем для побачень.

2) На відміну від Бориса, дівчина прийшла на побачення *хвилиною в хвилину*.

- а) На відміну від Бориса, дівчина прийшла на побачення вчасно.
- б) Борис прийшов вчасно на побачення, а дівчина повинна була бути з хвилини на хвилину.
- в) Борисові не довелося чекати, дівчина не запізнилась ні на хвилину.

3) Студентам дуже *припала до смаку* історія про лікувальні властивості срібної води з кринички.

- а) Історія про цілющі властивості срібної води з кринички дуже сподобалась студентам.
- б) Історію із лікувальною срібною водою студенти дуже полюбили.
- в) До кринички зі срібною водою студенти ставились якось байдуже.

3

За реченнями (1, 2, 3) спробуйте передбачити сюжет цього уривку з роману.

31

1 Від Дніпровського спуску відходить убік
вузька стежка. Вона вганяється в зелену
гущавину, веде мовби на саме дно яру, над яким
височіє Лавра, але коли підеш по ній, помітиш,
5 що вона полого підіймається на схил, потім
непомітно розширюється, творить невеличку
галявину, посеред якої стоїть криничка.
Здається, викопав її дев'ятсот з чимось літ тому
перший печерський інок Антоній, а може, ще
10 й до нього була вона тут, випадково відкрита
кимось, а вже ченці тільки створили їй славу,
проголосивши, що вода в криниці має цілющі
властивості. Справді, вже за наших часів було
встановлено, що вода містить у собі срібло, що
має вона властивості лікувальні.

32

Студентам дуже припала до смаку історія
з срібною водою, криничка користалася
неабиякою популярністю як місце для
побачень. Борис Отава теж якось вмовився
20 з одною дівчиною про побачення коло
криниці з срібною водою; студентка була з
іншого факультету, вивчала точні науки. Тоді
він зовсім безглуздо бовкнув, що ждатиме її
коло лаврської криниці з срібною водою, що
25 було прийнято з не меншим захопленням,
і молодий Отава мав нагоду переконатися,
що й прихильникам точних наук не чуже
замилування легендами. Щоправда, точні
науки спричинилися до невеликої незручності
30 для Бориса, бо він на кілька хвилин запізнився
до місця побачення, дівчина ж прийшла
туди хвилину в хвилину. Але взаємини їхні
ще не були в тій стадії, коли за найменшу
провину сиплються докори. Борис відбувся
35 додатковою порцією почервоніння за свою
неакуратність, дівчині ж це дало роль лідера, в
якій вона почувалася вільно й прекрасно. Вони
обійшли криницю, дістали з неї води, попили,
підождали, чи не стане діяти чудодійне срібло,

Обірване побачення

(уривок з роману «Диво»)

40 але срібло, здається, не діяло, а може, просто
відбулося це непомітно; Борис охоче проміняв
би там усе срібло світу на якусь порцію заліза,
точніше, сталі, до того ж найтвердішого сорту,
бо йому будь-що потрібна була твердість, він
45 знав цілком точно, хоч і не проходили цього
ні в школі, ні в університеті, що вже раз ти
запросив дівчину на побачення, та ще дівчину,
яка тебе один раз поцілувала, то повинен теж
її тепер поцілувати не відкладаючи, ще до
50 закінчення вашого побачення.

І ось, поки Борис терся та м'явся, поки він
шукав там десь, куди боявся поглянути, руку
маленької студентки, поки вицілювався,
з якого боку зручніше нахилитися над її
55 херувимистичним личком і в яку щоку
чмокнути так собі злегка, і, нарешті, вибрав
і став нахилитися, але робив те, мабуть,
занадто повільно, так повільно, що минуло
хтозна й скільки часу, з кущів коло кринички
60 з'явилася величезна, вся в чорному бабера
з сучкуватим ціпурою в руках, залякла
спершу, побачивши парочку, потім
замахнулася ціпком і закричала басом:

— А безбожники, безстидники, поганці
окаянні! Знайшли собі місце коло святої
65 води, негодники!

Дівчина вивернулася з-під Борисової
руки, війнула перед ним світлим своїм
волоссям, прудко перескочила галявку і
70 зникла в гущавині. Борис хотів ще захистити
свою подругу перед баберою, але передумав,
кинувся й собі за дівчиною, та вже необхідний
час було втрачено безповоротно, дівчину
він не наздогнав, вона зникла невідомо
75 куди, — очевидно, треба було б її шукати,
але він пройшовся по стежці туди й сюди,
потім вибрався на Дніпровський спуск і так
повернувся до міста сам...

Післятекстові вправи

4 Дайте відповіді на запитання.

- 1) Чому Борис обрав місцем зустрічі галявину біля лаврської кринички?
- 2) Яку помилку Борис зробив вже на початку цього побачення?
- 3) Як проявилось зацікавлення дівчини точними науками під час побачення?
- 4) Чому побачення раптово обірвалось?

5 Чи погоджуєтесь ви з назвою тексту? Запропонуйте свої варіанти.

6 Доповніть речення, використовуючи слова з таблиці.

невідомо куди злегка прудко цілком раптово випадково охоче безглуздо прекрасно

Існує дві версії появи кринички: за першою — її викопав Антоній, за другою — що була
вона відкрита _____ кимось ще до Антонія.
Домовляючись про зустріч, Борис _____ бовкнув, що чекатиме її коло лаврської кринички.
Через Борисове запізнення дівчина _____ почувалася в ролі лідера.
Борис _____ потрапив у прикру ситуацію, тому в той момент _____ віддав би все
срібло світу за порцію заліза, щоб виправити помилку.
Борис знав _____ точно, що йому бракує твердості в характері.
Поки Борис намагався _____ поцілувати дівчину, з кущів коло кринички _____
з'явилася вся в чорному бабера.
У цей момент дівчина вивернулася з-під Борисової руки, _____ перескочила
галявину і зникла _____.

33

7 Робота у парах. Обговоріть, про які риси характеру Бориса та дівчини, з якою він зустрічався, можна дізнатись із уривку.

8 Робота у групах. Яких правил потрібно дотримуватись на побаченні хлопцеві і дівчині, на вашу думку, і чи потрібні ці правила взагалі?

Передаючи два аркуші паперу між усіма студентами, на одному запишіть рекомендовані
правила поведінки на побаченні для дівчини, на іншому — для хлопця. Потім у групах
визначте, які з них доцільні, а які ні. Ще одна група за бажанням може доводити непотрібність
будь-яких правил взагалі.

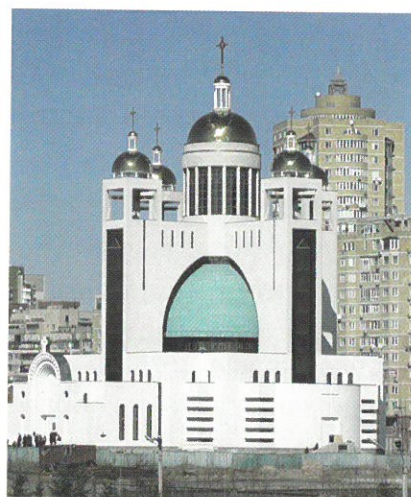
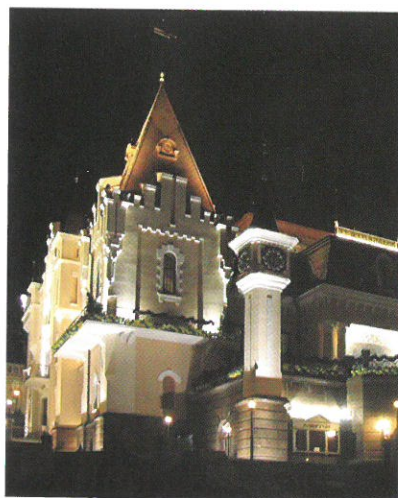
9

На основі виконання вправи 8 напишіть Борисові дружнього листа з порадами, як він міг би виправити невдале побачення. Уявіть, що ви знайомі з ним і про цю ситуацію дізнались із попереднього листа Бориса, у якому він просить щось порадити.

10

Робота у групах. Поміркуйте над продовженням тексту та над тим, які стосунки могли скластися між дівчиною та Борисом.

Handwriting practice lines consisting of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line.

Основні дані

Засноване:
XIII століття, перша писемна згадка – 1256 рік

Магдебурзьке право:
1352 рік

Населення:
760 000 осіб

Площа:
182,01 км²

Поштові індекси:
79000-79490

Телефонний код:
+380-32(2)

День міста:
6 травня

Пам'ятки у списку ЮНЕСКО:
ансамбль історичного центру

Львів

